

© Ministerstvo spravedlnosti České republiky, www.justice.cz. [Překlad již zveřejněný na oficiální webové stránce Ministerstva spravedlnosti České republiky.] Povolení k opětovnému zveřejnění tohoto překladu bylo uděleno Ministerstvem spravedlnosti České republiky pouze pro účely zařazení do databáze Soudu HUDOC.

© Ministry of Justice of the Czech Republic, www.justice.cz. [Translation already published on the official website of the Ministry of Justice of the Czech Republic.] Permission to re-publish this translation has been granted by the Ministry of Justice of the Czech Republic for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 10. ledna 2019 ve věci č. 18925/15 – *Wunderlich proti Německu*

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že rozhodnutí o částečném odnětí rodičovské odpovědnosti a odebrání dětí z péče stěžovatelů na dobu tří týdnů poté, co stěžovatelé trvale odmítali posílat své děti do školy a vzdělávali je doma v rozporu s německým právním řádem, nepředstavovalo porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé jsou rodiči čtyř dětí a zastánci domácího vzdělávání. Poté, co nezapsali své děti k povinné školní docházce, jim bylo uděleno několik pokut ve správním řízení a bylo proti nim vedeno trestní stíhání. Pokuty stěžovatelé zaplatili, aniž by změnili své chování. Vnitrostátní orgány podaly návrh k soudu na zahájení řízení proti stěžovatelům z důvodu neplnění povinné školní docházky dětí vedoucí k jejich nezačleňování do německé společnosti a ohrožení jejich nejlepšího zájmu.

V soudním řízení byli vyslechnuti stěžovatelé i jejich děti zastoupené opatrovníkem. Stěžovatelé uvedli, že navzdory sankcím budou pokračovat v domácím vzdělávání dětí, a že pokud by děti měly navštěvovat státní školu, musely by být odebrány z rodiny. Rozsudkem ze září 2012 soud částečně zbavil stěžovatele rodičovské odpovědnosti co do práva na určení místa pobytu dětí, práva na rozhodování o jejich vzdělávání a práva zastupovat děti před úřady a přikázal stěžovatelům odevzdat jejich děti orgánu sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“) za účelem výkonu předpisů o povinné školní docházce. Soud uvedl, že odmítání posílat děti do školy bylo zneužitím rodičovské odpovědnosti, což dlouhodobě ohrožovalo nejlepší zájem dětí. Bez ohledu na otázku kvality domácí výuky děti neměly možnost stát se součástí společnosti a rozvíjet sociální dovednosti. Měl za to, že ve věci neexistovalo méně závažné opatření, které by umožnilo dosáhnout cíle. OSPOD se pokusil děti dočasně odebrat z domova za účelem posouzení úrovně jejich vzdělání, nicméně v důsledku odporu dětí a stěžovatelů bezúspěšně. Odvolání stěžovatelů bylo v dubnu 2013 zamítnuto. Odvolací soud měl za to, že trvalým odmítáním stěžovatelů zajistit docházku jejich dětí do školního zařízení stěžovatelé ohrožovali nejlepší zájem dětí. Domácí vzdělávání nebylo kvalitativně srovnatelné se školní výukou, děti se nezačleňovaly do společnosti a svým jednáním stěžovatelé učili děti nedodržování pravidel. Konečně předchozí jednání stěžovatelů ukázalo, že mírnější opatření se minula účinkem, a částečně zbavení rodičovské odpovědnosti stěžovatelů tudíž bylo namístě.

Dne 26. srpna 2013 se konalo setkání stěžovatelů s OSPOD za přítomnosti jejich právního zástupce. Stěžovatelé prohlásili, že z principu odmítají nechat děti vzdělávat mimo rodinu a že děti jsou majetkem rodičů. Dne 29. srpna 2013 byly děti odebrány z péče rodičů a umístěny do dětského domova za asistence policie, jelikož odmítly jít dobrovolně. Ve dnech 12. a 16. září 2013 byly děti podrobeny testu školních znalostí. V podání ze dne 10. září 2013 stěžovatelé vyjádřili souhlas se školní docházkou svých dětí. Po slyšení stěžovatelů a dětí soudem byly děti dne 19. září 2013 předány stěžovatelům. Děti navštěvovaly školu jeden rok, poté je stěžovatelé opětovně odhlásili ze školy. V srpnu 2014 soud rozhodl o obnovení rodičovské odpovědnosti s tím, že situace se změnila, jelikož výsledky školního testování dětí byly uspokojivé. Jediným řešením, jak zajistit, aby děti chodily do

školy, by bylo jejich trvalé odebrání z péče rodičů, které by však za dané situace bylo nepřiměřeným opatřením. Soud však zdůraznil, že jeho rozhodnutí nelze vykládat tak, že povoluje domácí vzdělávání. Proti stěžovatelům bylo podáno trestní oznámení pro porušení předpisů o povinné školní docházce.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že částečným zbavením jejich rodičovské odpovědnosti a nuceným odebráním dětí a jejich umístěním do dětského domova na dobu tří týdnů došlo k porušení jejich práva na respektování rodinného života.

Úvodem Soud vyjasnil rozsah stížnosti, a sice že se týká slučitelnosti dočasného a částečného zbavení rodičovské odpovědnosti a výkonu tohoto rozhodnutí s článkem 8 Úmluvy. Soud zopakoval, že již v minulosti rozhodl o slučitelnosti samotného zákazu domácího vzdělávání v Německu s Úmluvou, a to jak s článkem 8 Úmluvy, tak s článkem 2 Protokolu č. 1 k Úmluvě, který zaručuje právo na vzdělání (např. *Konrad a ostatní proti Německu*, č. 35504/03, rozhodnutí ze dne 11. září 2006).

Nebylo sporu o tom, že v projednávané věci došlo k zásahu do práva stěžovatelů na základě zákona. Zásah také sledoval legitimní cíl, kterým byla ochrana zájmů dětí.

Co do posouzení nezbytnosti v demokratické společnosti Soud uvedl, že důvody pro přijetí opatření musí být relevantní a dostatečné a ve věci musí být nastolena spravedlivá rovnováha mezi zájmy dítěte a rodičů, přičemž u nastolování této rovnováhy je potřeba věnovat zvláštní pozornost nejlepšímu zájmu dítěte, který může v závislosti na povaze a závažnosti převážet nad zájmy rodičů (*Elsholz proti Německu*, č. 25735/94, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, § 48 a 50; *Wetjen a další proti Německu*, č. 68125/14 a 72204/14, rozsudek ze dne 22. března 2018, § 68). Soud dále zdůraznil významnou roli, kterou hraje prostor pro uvážení. Tento se liší v závislosti na povaze otázek a závažnosti jednotlivých zájmů, jako jsou například důležitost ochrany dítěte v situaci, která je posouzena jako závažně ohrožující jeho zdraví nebo vývoj, a naproti tomu cíl sloučit rodinu, jakmile to okolnosti dovolí (*K. a T. proti Finsku*, č. 25702/94, rozsudek velkého senátu ze dne 12. července 2001, § 155). Vnímání vhodnosti zásahu OSPOD veřejností je rozdílné v jednotlivých smluvních státech v závislosti na tradici a dostupnosti zdrojů pro veřejné opatření. Skutečnost, že dítě mohlo být umístěno do vhodnějšího výchovného prostředí, sama o sobě neodůvodňuje odebrání z péče biologických rodičů; musí existovat další skutečnosti poukazující na „nezbytnost“ takového zásahu do práva rodičů (*K. a T. proti Finsku*, cit. výše, § 173).

V případě stěžovatelů Soud poukázal na to, že vnitrostátní soudy svá rozhodnutí odůvodnily tím, že děti nezískají znalosti a sociální dovednosti jako toleranci nebo asertivitu a nebudou v kontaktu s vrstevníky a byly drženy v „symbiotickém“ rodinném systému. K zákazu domácího vzdělávání Soud poznamenal, že touto politikou se stát snaží dosáhnout začlenění dětí do společnosti a zamezení vzniku paralelních společností, což je v souladu s judikaturou Soudu týkající se významu pluralismu pro demokracii a spadá do prostoru pro uvážení smluvních států při vytváření a výkladu předpisů o vzdělávacích systémech (*Konrad a další proti Německu*, č. 35504/03, rozhodnutí ze dne 11. září 2006).

Soud se ztotožnil s tím, že vymáhání povinné školní docházky za účelem zabránění sociální izolace dětí stěžovatelů a zajištění jejich začlenění do společnosti bylo relevantním důvodem pro zdůvodnění částečného zbavení rodičovské odpovědnosti. Dále shledal, že vnitrostátní orgány rozumně předpokládaly – na základě informací, které měly k dispozici –, že stěžovatelé děti ohrožovali tím, že je neposílali do školy a udržovali v „symbiotickém“ rodinném systému.

Vnitrostátní orgány neměly v době rozhodování o zbavení rodičovské odpovědnosti a umístění dětí do ústavní péče k dispozici výsledky hodnocení vzdělání jejich dětí, z nichž vyplynulo, že mají dostatečné znalosti, sociální dovednosti a láskyplný vztah se svými rodiči. S ohledem na výroky prvního stěžovatele, např. že děti jsou „majetkem“ rodičů, a na informace, které tyto orgány v dané

době měly, se mohly důvodně domnívat, že děti byly izolované, neměly žádný kontakt s nikým jiným mimo svou rodinu a že existovalo ohrožení jejich fyzické integrity. Soud zdůraznil, že i chybné rozsudky nebo hodnocení odborníků nečiní opatření týkající se péče o děti sama o sobě neslučitelná s požadavky článku 8 Úmluvy. Vnitrostátní orgány mají povinnost chránit děti a nemohou být odpovědné pokaždé, když se později ukáže, že opravdové a přiměřené obavy o bezpečnost dětí ve vztahu k rodinným příslušníkům nebyly opodstatněné (*R. K. a A. K. proti Spojenému království*, č. 38000/05, rozsudek ze dne 30. září 2008, § 36). Kromě toho nedostupnost informací byla dána odmítavým postojem stěžovatelů.

Soud tedy musel posoudit případ jako celek (*T. P. a K. M. proti Spojenému království*, č. 28945/95, rozsudek ze dne 10. května 2001, § 72). Soud vyslechl stěžovatele, jejich děti, OSPOD a jmenoval dětem kolizního opatrovníka za účelem ochrany jejich zájmů. Stěžovatelé se k věci písemně vyjádřili a byli zastoupeni právním zástupcem, a bylo jim tedy umožněno předložit veškeré námitky. Soud měl za to, že procesní požadavky plynoucí z článku 8 Úmluvy byly naplněny.

Závěrem se Soud zabýval přiměřeností zásahu a dospěl k závěru, že vnitrostátní soudy podrobně zdůvodnily, proč méně závažné opatření než umístění dětí do ústavní péče nebylo dostupné. Kromě toho předchází jednání stěžovatelů a jejich trvalý odpor vůči opatření, který nebyl změněn ani po uložení správních pokut, ukázala, že jiná opatření by nebyla účinná. Soud proto považoval závěry vnitrostátních soudů za přijatelné.

Soud dále zdůraznil, že závažnost opatření, která oddělují rodiče od dítěte, vyžaduje, aby netrvala déle, než je nezbytné pro uplatnění práv dítěte, a stát by měl přijmout opatření k obnově vztahů mezi dětmi a rodiči, pokud je to možné (*T. P. a K. M. proti Spojenému království*, cit. výše, § 78). V projednávané věci děti byly stěžovatelům navraceny poté, co proběhlo hodnocení úrovně jejich vzdělání a stěžovatelé souhlasili s jejich školní docházkou. Odebrání dětí netrvalo déle, než bylo nezbytné v nejlepším zájmu dětí, a také nebylo provedeno způsobem, který byl obzvláště hrubý nebo výjimečný (*K. a T. proti Finsku*, cit. výše, § 173). Soud připomněl, že stěžovatelé neuplatnili námitky co do umístění jejich dětí do konkrétního zařízení nebo zacházení s jejich dětmi během institucionální péče.

K námitce, že rodičovská odpovědnost byla obnovena až v srpnu 2014, Soud dodal, že po prvním hodnocení úrovně vzdělání bylo nezbytné provést další hloubkové dlouhodobé posouzení vývoje dětí, což vyžadovalo nepřetržitou školní docházku.

Na základě výše uvedeného Soud považoval důvody vedoucí ke zbavení části rodičovské odpovědnosti a dočasnému odebrání dětí z péče rodičů za relevantní a postačující. Vnitrostátní orgány nastolily přiměřenou rovnováhu mezi nejlepšími zájmy dětí a zájmy stěžovatelů, přičemž nepřekročily prostor pro uvážení.

Soud proto rozhodl, že k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.